

E. Brate anser, att U 810 kan ha ristats av Balle, en åsikt som han tydligen huvudsakligen stöder på korsets utseende. Antagandet är möjligen riktigt, trots att ristningen förefaller något för klumpig för att vara huggen av denne runmästare.

811. Hjalsta kyrka.

Pl. 119, 120.

Litteratur: L 765, D 1:124. J. Bureus, Fa 6 s. 102 n:r 43 (Bureus' egen uppteckning), s. 136 n:r 8 (Axehiell), Fa 5 n:r 184, Fa 1 s. 46, Ff 6 n:r 77; J. Rhezelius, Fa 10:1 n:r 90; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 92; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 2, s. 158; F. Burman i Nova Acta R. Soc. Scient. Ups. Vol. 5 (1792), s. 304; O. Gumælius och C. W. Paykull, Några ord till upplysning om bladet »Sigtuna» (1865), s. 53; UFT h. 1 (1871), s. 39; E. Öhlén, Skrivelse den 10/7 1918 (ATA); A. Karlén, Fornlämningsinventering i Hjalsta sn 1927 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1941 (ATA).

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (i Fa 10:1); J. Bureus, kopparstick (i Ff 6 n:r 77); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta); Dybeck, D 1:124.

Runstenen står 35 m. SV om kyrkan, 23 m. V om västra kyrkogårdsmuren, 20 m. N om landsvägen, 13 m. V om U 812. På västra och östra sidan, i linje med U 811 och 812, stå tre resta stenar utan inskrift. — Enligt Bureus fanns stenen »Uti samma kyrkogårdsmur väster.» Axehiell (i Fa 6): »Uthi Hjalstadh kyrkegårds mur». Fa 5: »J Bolgårdz muren». Rhezelius (Fa 10:1): »Hjalsta Sochn. J Kyrkiemuren». Ff 6: »Hielstad kyrkemur». — I Ransakningarna

Fig. 257. U 811. Hjalsta kyrka. Efter teckning av Rhezelius.

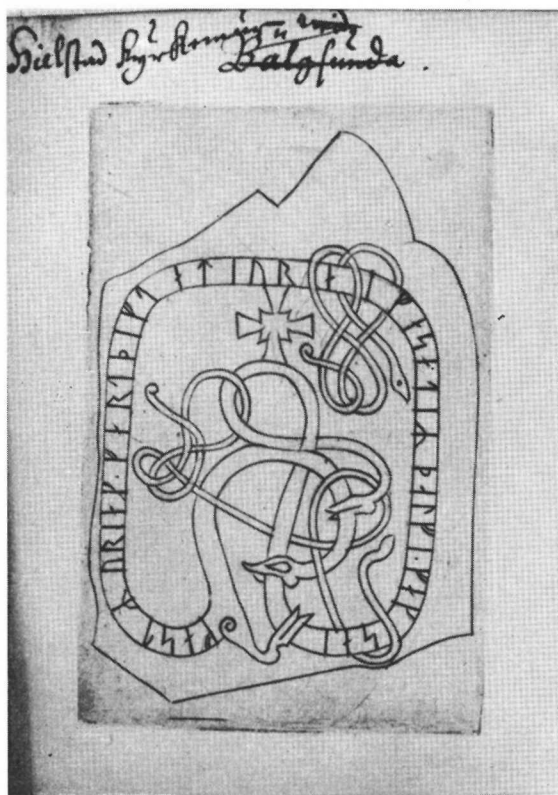

Fig. 258. U 811. Hjälsa kyrka. Efter kopparstick i F f 6.

Fig. 259. U 811. Hjälsa kyrka. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta.

1667—84 lämnas följande upplysning: »Uthi Kyrckio Muren på Södre Sijdan, finnes een stoor fyrkantig Runesteen inmurat, medh Bookstäfwer Uthhuggen» [= U 812]. Därefter har Hadorph tillagt: »Dito en i westra kyrkiemuren wid porten». — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Giälsta kiörkmur» (L 765: »Dersammastädes», d. v. s. »kyrkomuren»). Denna oriktiga platsangivning återkommer hos Burman: »P. Hiälstad in muro Templi» och i *UFT*. Enligt Dybeck (i *Sveriges runurkunder*) fanns stenen i »vestra kyrkogårdsmuren (innantill)» och enligt beskrivningen till Geologiska kartbladet »Sigtuna» (1865) »i vestra insidan af Hjelsta kyrkogårdsmur».

I likhet med U 812 uttogs U 811 och flyttades till det omedelbart V om kyrkogården liggande området. År 1918 skriver E. Öhlén: »De invid Hjelsta n. v. kyrka¹ kullfallna run- och bautastenarna torde uppresas.» A. Karlén antecknar år 1927, att U 811 »lutar bakåt»; vid run-inskriftsinventeringen år 1941 hade stenen fallit omkull, varför den genom Riksantikvarieämbetets försorg åter restes.

Grå granit. Höjd 1,70 m., bredd 1,25 m. Ristningsytan är jämn; linjerna äro tydliga, jämförelsevis smala. Ristningen är skickligt huggen.

¹ Tidigare låg kyrkan längre söderut, vid Hjästavikens norra strand. E. Öhlén skriver: »Grunden till dess gamla kyrka, som ligger strax söder om den år 1500 uppförda nya kyrkan, är fullt synlig, kyrkogårdsmuren i kvadrat mäter circa 300 meter, äfven finnes grundval inom muren till klockstapel(?) samt ännu ett hus och inom området, kyrkogården, finnas andra stenlemningar. En större ikullfallen sten, graf- eller bautasten, upprestes af mig. Vore ej skäl att få det hela noggrant undersökt? Alldeles invid kyrkomurens norra sida syntes tydliga spår efter den gamla lands vägen som gick från Tunalunds gästgifvaregård till Stockholm.» Se vidare C. I. Ståhle i *Namn och Bygd* 1948, s. 137 f. och där anförd litt.

Inskrift:

fast . . . $\overset{5}{\mathfrak{R}}$ + $\overset{10}{\mathfrak{puliak}}$ × $\overset{15}{\mathfrak{oartpiol}}$ × $\overset{20}{\mathfrak{atiurai}}$ × $\overset{25}{\mathfrak{fasatir}}$ + $\overset{30}{\mathfrak{paloi}}$ + $\overset{35}{\mathfrak{oarfsai}}$

Till läsningen: Inskriften börjar utan sk. 4 **t** står i kanten av ett bortfall, som når fram till 5 **r**. Det bortslagna stycket har skadat båda dessa runor; av 4 **t** återstår nedre hälften av hst och vänstra bst; av 5 **r** återstår endast högra bst och hst under bistavarnas utgångspunkt. Det bortslagna stycket mellan 4 **t** och 5 **r** är 26 cm. långt, och det bör ha kunnat ge plats för tre runor. 7 **u** är ej stunget, ej heller 11 **k**. Efter 9 **i** finnes ej sk. 12 **o** har bst endast t. h. om hst. Avståndet mellan 15 **t** och 16 **p** är 1 cm. längre än det normala i denna inskrift, men något sk finnes ej. I 18 **o** äro bst t. v. om hst korta. 21 **t** har dubbelsidiga bst. 23 **u** är ej stunget. Avståndet mellan 24 **r** och 25 **a** är större än normalavståndet, men intet sk finnes. 31 **t** har bst endast t. v. om hst. Sk efter 33 **r** och 38 **i** ha korsform (+). 37 **o** har bst på båda sidor om hst, medan 39 **o** endast har bst t. h. om hst. Efter 45 **i** finnes en avlång fördjupning som ej är huggen. — Bureus (F a 6): . . . **fast . . .** $\mathfrak{puriak}$ × $\mathfrak{fartpiol}$ × $\mathfrak{atiurai}$ × $\mathfrak{fasatir}$ × $\mathfrak{paloi}$ × **oa . . . ai . . .** — Axehiellm (F a 6): **fast . . .** $\mathfrak{r}$ + $\mathfrak{uriak}$ + $\mathfrak{faartpifl}$ × $\mathfrak{atiurai}$ + $\mathfrak{fasatir}$ + $\mathfrak{paloi}$ + **oaksai**. — Rhezelius (F a 10: 1): **fast . . .** $\mathfrak{r}$ + $\mathfrak{uriak}$ + $\mathfrak{faartpiol}$ + $\mathfrak{atiurai}$ + $\mathfrak{fasatir}$ + $\mathfrak{palfi}$ + **oaksi**. — Hadorph: **fast . . .** $\mathfrak{n}$ × $\mathfrak{puliak}$ × $\mathfrak{oirt}$ × $\mathfrak{piol}$ × $\mathfrak{atiurai}$ × $\mathfrak{fasatir}$ + $\mathfrak{paloi}$ + $\mathfrak{oais}$ + **i . . .** — Dybeck: **fast . . .** $\mathfrak{r}$ × $\mathfrak{puli}(\times)\mathfrak{ak}$ × $\mathfrak{oarl}(\cdot)\mathfrak{piol}$ × $\mathfrak{atiu}(\cdot)\mathfrak{raifa}(\cdot)\mathfrak{s}(\cdot)\mathfrak{atir}$ × $\mathfrak{paloi}$ × **oa - ksai**

Det framgår redan av de olika läsningarna, att inskriften icke är särskilt svårläst. Trots detta har den ännu icke kunnat tolkas, vilket sannolikt beror på att den saknar språklig mening. Burmans tolkningsförsök måste sägas vara misslyckat: »Fastr, Uri & Fa monumentum posuerunt Tiurae de Fasatin, Talsi accepit Sia---»

C. Sæve skriver i *UFT*, att inskriften är »besynnerlig och i sitt nuvarande skick oöfversättlig». Jfr t. ex. U 483, s. 311.

812. Hjälsa kyrka.

Pl. 119, 120.

Litteratur: B 625, L 764, D 1: 125. J. Bureus, F a 6 s. 102 n:r 42 (Bureus' egen uppteckning), s. 136 n:r 7 (Axehiellm), F a 1 s. 46, F a 5 n:r 183, F f 6 n:r 76; J. Rhezelius, F a 10: 1 n:r 89; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 92; P. Elvius, De Fierdhundria (auctor J. Arenius), Upsaliæ 1717 (feltryck 1617), s. 100 och 101; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 447, 2, s. 157; N. R. Broeman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 173 f; UFT h. 1 (1871), s. 39; Handlingar 1927 i ATA.

Äldre avbildningar: J. Rhezelius, teckning (i F a 10: 1); J. Bureus, kopparstick (i F f 6); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 625); Dybeck, D 1: 125.

Runstenen står 25 m. SV om kyrkan, 10 m. V om västra kyrkogårdsmuren, 20 m. N om landsvägen, 13 m. Ö om U 811. I linje med U 811 och 812 stå tre resta stenar utan inskrift. — Enligt Bureus (i F a 6) fanns stenen »Vti Hjälsa kyrkio wägg». Axehiellm (i F a 6): »Vthi Hjälstadh kyrkemur»; Rhezelius (i F a 10: 1): »Hjälsa Sochn. I Kyrkiemuren»; F a 5: »Hjälsa S Kyrkie Vägg»; F f 6: »Hjälstadh Sochn Kyrkewägg». — I *Ransakningarna* uppges, att »Uthi Kyrkio Muren på Södre Sijdan, finnes een stoor fyrkantig Runesteen inmurat, medh Bookstäfwer Uthhuggen». På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Gälsta kyrkemur. Suder på. Lagunda» (B 625: »I Kyrkomuren»; L 764: »I kyrkomuren».) — Enligt Dybeck (i *Sverikes runurkunder*) är stenen »inmurad i kyrkans södra vägg utantill och nära marken.» Dybeck frågar: »Hvarför hafva ofvanbeskrifne tvänne runstenar, men icke den präktige bautasten, som står vester ut i kyrkans närhet, användts vid kyrkbyggnaden?» U 812 uttogs senare ur muren och flyttades i likhet med U 811 till sin nuvarande plats V om kyrkan.